

door R. VERBANCK

Op het ogenblik dat ik dit neerschrijf (9-12-89) loopt in het museum van de heemkring De Plate, te Oostende, een interessante tentoonstelling, met als thema "Oostende Vrijhaven".

Met enige vertraging werd een plan opgehangen dat het catalogusnummer 59 meekreeg : "Plan van kreeft- en oesterbanken te Oostende" (Algemeen Rijksarchief, Kaarten en Plannen, Inventaris in handschrift nr. 7941). Als naar gewoonte is dit verkeerd, want het moet zijn : te Bredene. We zijn het beu ons daarover druk te maken.

Naar verluidt zou bij het plan een gebruikelijk dossier horen, maar dat kregen we tot hiertoe niet onder ogen. Ik heb ondertussen reden om te vermoeden dat het hier om een plan gaat met een TE BOUWEN oesterpark. Het is zeker dat er een oesterpark is gekomen, maar er kunnen twijfels rijzen over het uiteindelijk uitzicht.

Laten we eerst de ligging bekijken. Het zou aangelegd worden op het punt van de landtong waar de Gauwelosekreek in de havengeul uitmondt. Daar lagen voordien de zeewaartse buitenwallen (glacis) van het fort Sint-Philippe. De inrichting zou bestaan uit twee duidelijk afgescheiden delen : een gedeelte strekt zich uit langs de fascinagedijk "Kraayenest". Daarin zijn twee lange behuizingen voorzien, een kreeftenput en percelen voor oesters. Het andere gedeelte is een waterreservoir. Beide delen betrekken hun water afzonderlijk via een sluis uit de Gauwelosekreek.

Is er op deze plaats een oesterput gekomen ? Daar durf ik positief op antwoorden. Een weinig uitleg is zeker niet overbodig. In 1804 gaf Napoleon toelating tot het aanleggen van een spuikom met spuisluis ("Franse sluis" ter hoogte van de Oesterbankstraat). Deze spuikom zou zich uitstrekken tot aan het fort Sint-Philippe en, afwijkend, de monding van de Gauwelosekreek in beslag nemen. Het geheel kwam slechts volledig klaar in 1811. Tegenaan het fort kreeg de kom een uitsparing : een oesterpark werd niet opgeofferd en bleef gelukkig voortbestaan. Wel zien we op Franse plannen uit die tijd dat de waterreservoirs niet netjes vierkant zijn maar wel het uitzicht hebben van een ronde vijver.

Wellicht was het oorspronkelijk plan wat te optimistisch en had men niet ten volle rekening gehouden met de bodemgesteldheid. Alhoewel er aan deze zijde van het fort reeds behuizing was moet men veronderstellen dat de landtong maar een slijkerig geval was dat normaal bouwen niet toeliet. Aan de hand van alle latere plannen krijgt men de zekerheid dat ze het dan maar over een andere boeg hebben gegooid. Al deze plannen (o.a. POPP), vanaf de Franse tijd tot het ontwerpen voor het graven van de nieuwe handelsdokken vertonen een zekere continuïteit.

Oude plannen moet men kritisch bekijken omdat ze soms geen oog hebben voor details. Wat onze oesterput betreft vind ik dat deze van Lt-Ing. DUTILLEUL (plan van de versterkingen en omgeving van Oostende - volgens VERBOUWE ± 1820) zeer geloofwaardig. De ronde reservoir is er, maar ook de oester- en kreeftenbakken. Ook twee bijgebouwen zijn minutieus getekend.

Nu wat anders. In het "Oesterboek" van R. HALEWYCK en N. HOSTYN lezen we onder hoofding "Oesterparken DE BROCK" : "Deze oesterparken

waren zeker al ca. 1840 in gebruik" : ze kwamen immers al voor op plan AVANZO uit die jaren en bv. ook op het stadsplan van PASQUINI.

De oesterput was deze bekend als horende bij de "Tivoli". Er is geen lang studeerwerk op oude plannen nodig om te merken dat de oesterput van DE BROCK de voortzetting is van deze die aangelegd werd vóór de Franse tijd. De ronde of ovale vorm van het reservoir is ook te zien op kaarten uit 1840. Dat de oesterput gespaard werd bij de aanleg van de spuikom bewijst dat hij in werking was. Hij bestond dus reeds en werd niet achteraf aangelegd. Of hij ook continu in bedrijf bleef kan ik evenwel niet verzekeren.

Gezien de dijk van de spuikom de uitgang van de Gauwelosekreek afsloot, werd tussen het fort en de buitenwallen een nieuwe uitweg gegraven : Het Varretje (nu Tweebruggenstraat). Deze tussenscheiding geeft op de plannen de verkeerde indruk dat de oesterput vreemd is aan het vroegere fort. Bijkomende functies, palingrestaurant of amusementgelegenheid, mogen ons zijn vroegere situatie niet doen vergeten. Indertijd heeft men waarschijnlijk vergeten zijn eeuwfeest te vieren.

James ENSOR borstelde in 1876 een schilderij met de inrichting "Tivoli ... te Oostende", volgens de prentkaart die te koop is in het Museum voor Schone Kunsten.

ENSOR IN DRESDEN

Hopelijk weet iedereen dat de "Staatliche Kunstsammlungen Dresden" in hun "Gemäldegalerie Neue Meister" een schilderij bezit van ENSOR. "Stilleven met Rode Kool", geschilderd in 1890, kwam in hun bezit in 1926 na een verkoop uit Brussels privaatbezit.

Waarschijnlijk is het daaraan te wijten dat het kunsttijdschrift "Maler und Werk", Dresden, een boekje publiceert in 1985 over onze wereldberoemde kunstenaar van de hand van Henry SHUMANN. Het kunsttijdschrift informeert ons over het algemeen over de kunstschepping van een bekende schilder in het verleden en zijn betekenis voor het heden en de toekomst. Het houdt rekening met alle kunstepisoden en wil zich in het bijzonder bezighouden met de vordering in het kunstgebeuren. Iedere bijdrage, en tot in 1985 waren er dat reeds twaalf, met in voorbereiding nog een acht-tal, neemt ons mee in de ontwikkeling van een kunstenaar om erkenning en duiding te geven aan zijn werk als schilder.

Het boekje "James Ensor" is van klein formaat en telt dertig bladzijden, waaronder veertien voor tekst en zestien voor afbeeldingen van schilderijen.

Henry SHUMANN behandelt in zijn eerste deel de schilderperiode van ENSOR tussen zijn leeftijd van twintig en vijfendertig jaar. Hij noemt het "sein geniales Frühwerk". Daarna komt er een chronologische levensbeschrijving met een opeenvolging van zijn bijzonderste tentoonstellingen. Enkele indrukken en uittreksels uit brieven aan Pol DE MONT in 1894 en 1895 tonen ENSORs heftige uitspraken en antwoorden op diverse kunstkritieken en SHUMANN laat dit hoofdstuk eindigen met "Ich kläre meine Farben, sie sind eigenwillig und persönlich". Wat een figuur, die ENSOR ! Vervolgens krijgen wij de literaire bronnen, gevolgd door een lijst van de afbeeldingen. Deze laatste vallen ten eerste tegen door de "reproductie van de reproductie". Ze geven echt niet de eigen "Farben" van de grote meester weer.

Besluit aan de Ensor-fans. Het boekje is een documentje waard !